

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. декана факультету
міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу

(вказати назву структурного підрозділу)

Тетяна МІРОШНИЧЕНКО
(вказати П.І.Б керівника)

.. 30 .. серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Міжнародні системи та глобальний розвиток

рівень вищої освіти : другий (магістерський)

галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітня програма «Міжнародно-політична регіоналістика»

спеціалізація

вид дисципліни : обов'язкова

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу 29 серпня 2023 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

доктор історичних наук, професор, професор кафедри туристичного бізнесу та країнознавства **Сергій ЛИМАН**

кандидатка політичних наук, доцентка кафедри туристичного бізнесу та країнознавства **Ганна ПАНАСЕНКО**

Програму схвалено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Протокол від 28 серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

(підпис) - Анатолій ПАРФІНЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Міжнародно-політична регіоналістика» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

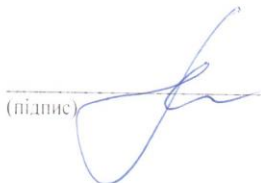
Гарант освітньо-професійної програми «Міжнародно-політична регіоналістика» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

(підпис) Сергій ЛИМАН

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від 29 серпня 2023 року, №1

Голова науково-методичної комісії факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

(підпис) Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Міжнародні системи та глобальний розвиток» складена відповідно до освітньо-професійної програми

«Міжнародно-політична регіоналістика»

підготовки магістра

спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Міжнародні системи та глобальний розвиток» є розгляд актуальних проблем сучасності, закономірностей становлення, функціонування та зміни міжнародних систем, дій та взаємодій міжнародних систем різних рівнів та структур у конкретних проявах в умовах глобального розвитку і в контексті світового політичного процесу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- формування наступних загальних компетентностей:

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України

ЗК2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК3. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК6. Здатність працювати в міжнародному контексті.

– формування наступних фахових (спеціальних) компетентностей:

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України

СК1. Здатність виявляти та аналізувати природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, типи та види міжнародних акторів, сучасні тенденції розвитку світової політики.

СК2. Здатність приймати обґрунтовані рішення щодо здійснення міжнародної та зовнішньополітичної діяльності.

СК3. Здатність аргументувати вибір шляхів вирішення завдань професійного характеру у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення.

СК4. Здатність аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні та суспільні відносини, політичні та суспільні системи.

СК5. Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК9. Здатність виявляти та аналізувати особливості розвитку країн та регіонів, сучасних глобальних, регіональних та локальних процесів, та місця в них України.

Додаткові спеціальні (фахові) компетентності, передбачені робочою групою:

СК11. Здатність аналізувати ключові політичні, соціально-економічні та культурні проблеми розвитку Європейського та Американського регіону, країн Сходу, євроінтеграційні пріоритети України в контексті глобальних тенденцій світової політики.

СК12. Здатність виявляти та аналізувати традиції політичної поведінки країн Західної, Північної, Центрально-Східної Європи, основних міжнародних гравців регіону (Великої Британії, Німеччини, Франції), а також країн Східної, Південно-Східної, Південної, Центральної Азії, Близького та Середнього Сходу та Африки регіональні конфлікти та пов'язані із ними питання безпеки

1.3. Кількість кредитів – 5.

1.4. Загальна кількість годин – 150.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-
Семестр	
1-й	-
Лекції	
32 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
102 год.	-
Індивідуальні завдання (в т. ч.)	
контрольна робота (6 год.)	-

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України:

РН1. Знати та розуміти природу, джерел та напрямів еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики.

PH2. Критично осмислювати та аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні відносини.

PH4. Аналізувати та оцінювати проблеми міжнародної та національної безпеки, міжнародні та інтернаціоналізовані конфлікти, підходи, способи та механізми забезпечення безпеки у міжнародному просторі та у зовнішній політиці держав

PH6. Визначати, оцінювати та прогнозувати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобального розвитку.

PH7. Оцінювати та аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми та ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем.

Програмні результати навчання, передбачені робочою групою:

PH15. Проводити експертний аналіз політичних систем, економік, культурних процесів країн та регіонів, їх зв'язків з Україною.

PH16. Скласти комплексну експертно-аналітичну характеристику європейських, американських, азіатських регіонів та гравців, визначати та прогнозувати стан міжнародних відносин в регіоні та політичний вплив Європи, Східної та Південно-Східної Азії у сучасному світі.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Актуальні проблеми сучасності.

Тема 1. Глобальні проблеми сучасного світу

Поняття «глобальні проблеми сучасності». Трактовки В. Вернадського, А. Печчеї, М. Ф. Реймерса, Й. Галтунга, А. Воднара. Історичні причини виникнення головних проблем сучасного світу. Класифікація глобальних проблем сучасності: соціально-економічні, політичні, екологічні, енергетичні, демографічні тощо. Людська діяльність як основа появи загальнопланетарних проблем. Особливості сучасної суспільної свідомості. «Суспільство споживання». Глобальні проблеми сучасності як реальна загроза людському буттю.

Тема 2. Проблема нерівномірного розвитку країн світу, соціальної нерівності, бідності

Причини нерівномірності соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу. Глобальне протиріччя у світі між багатою Північчю і бідним Півднем. Шляхи подолання економічної відсталості країн. Бідність як сприятливе середовище формування кримінального свідомості, ідей релігійного фундаменталізму, націоналізму, правого і лівого політичного екстремізму. Проблема соціальної нерівності. Проблема голоду. Демографічна проблема. Етнічна міграція. Поширення СПІДу. Діяльність міжнародних організацій у запобіганні виникненню нових епідеміологічна небезпечних хвороб.

Тема 3. Міжнародні конфлікти та засоби їх подолання

Сутність і типологія міжнародних конфліктів. Поняття міжнародного конфлікту в політичній думці. Умови виникнення, форми прояву та роль міжнародних конфліктів. Методи врегулювання міжнародних конфліктів. Управління та контроль над міжнародними конфліктами. Типи та етапи управління конфліктом. Поняття «кризи» в міжнародних відносинах. Причина виникнення криз та їх типологія. Методи і засоби подолання кризи в сучасному світі. Глобальні і регіональні кризові ситуації.

Тема 4. Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності.

Міжнародний тероризм як соціально-політичне явище і глобальна проблема. Форми і методи терористичної діяльності. Типи і види міжнародного тероризму. Діяльність європейських терористів (ОАС, «червоні бригади», ЕТА, ІРА) та її наслідки. Ісламський екстремізм. Акції руху «Талібан», «Аль-Каїди», ХАМАС тощо. Діяльність міжнародних наркокартелів і їх вплив на світову політику. Міжнародне співробітництво в сфері протидії міжнародному тероризму та ідеологічному екстремізму.

Тема 5. Глобальні проблеми міжнародних відносин в контексті світових політичних процесів

Сучасні тенденції в розвитку міжнародних відносин і світового політичного процесу. Проблема війни та миру в системі сучасних міжнародних відносин. Проблема самосвідомості, політичної свідомості і політичної культури як проблеми глобального світу ХХІ ст.

Тема 6. Екологічна криза як глобальна проблема

Забруднення навколишнього середовища та землі як результат антропогенної діяльності людства. Забруднення атмосфери та гідросфери землі, освоєння ближнього космосу та його наслідки. Проблема вичерпності природних ресурсів. Країни Сходу та Європи в боротьбі з екологічною кризою.

Розділ 2. Сутність, структура і форми системи міжнародних відносин.

Тема 7. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження.

Сутність та основні характеристики системності. Системні функції в науці. Термінологічний апарат системної теорії. Міжнародні відносини крізь призму системності. Принципи системного аналізу явища міжнародних відносин

Тема 8. Структура, функції і структурні рівні системи міжнародних відносин.

Структура і процес у міжнародній системі. Стабільність та безпека міжнародних систем. Поняття та теорії міжнародного середовища. Структурні рівні системи міжнародних відносин. Глобальний рівень системи міжнародних відносин. Регіональний рівень системи міжнародних відносин.

Рівень двосторонніх відносин. Транснаціональний рівень системи міжнародних відносин.

Тема 9. Системний підхід до вивчення історії міжнародних відносин. Регіональні системи довестфальського світоустрою.

Загальний алгоритм існування, збереження та руйнування історичних форм світових систем. Баланс сил як основа системи міжнародних відносин і головний чинник її стабільного існування. Дії основних системоутворювальних елементів для збереження системи. Довестфальський етап міжнародних відносин, його головні ознаки. Виникнення явища міжнародних відносин. Початок поділу взаємодій на внутрішні та зовнішні. Формування міжнародного життя та міжнародної політики. Системність довестфальського світоустрою. Близькосхідна стародавня система міжнародних відносин. Далекосхідна система. Антична Середземноморська система міжнародних відносин. Європейська середньовічна система міжнародних відносин. Вплив Великих географічних відкриттів та Реформації на взаємодії регіональних систем міжнародних відносин.

Тема 10. Вестфальська світополітична модель міжнародних відносин.

Основні характеристики Вестфальської світополітичної моделі світу. Основні етапи розвитку Вестфальської системи міжнародних відносин. Віденська міжнародна система, її головні актори та особливості. Причини руйнування Віденської системи. Особливості, етапи та причини краху Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин. Особливості та етапи розвитку Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Криза євроцентризму світу.

Тема 11. Постбіполярна міжнародно-політична система та місце в ній України

Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин. Механізми регулювання сучасного міжнародного порядку. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі. Проблема визначення національних інтересів України. Україна в інтеграційних процесах сучасності Євроатлантичний вимір зовнішньої політики України. Україна в системі європейської безпеки.

Розділ 3. Міжнародні системи в умовах глобальної трансформації людства.

Тема 12. Теоретичне осмислення глобалізації та механізмів її формування.

Етапи осмислення глобалізації. Класичні уявлення про глобалізацію. Марксистське бачення глобалізації. Теорія модернізації та глобалізація. Теорії глобалізації. Форми осмислення глобалізації. Теорія та ідеологія.

Термінологічний аналіз ідеологем глобалізації. Глобалізм – неоліберальна концепція глобалізації. «Вашингтонський консенсус» як базова доктрина ліберального трактування глобалізації. «Поствашингтонський консенсус». Структура ідеології глобалізму. Роль держави в концепціях глобалізму.

Тема 13. Стратегії та моделі глобальних взаємодій.

Становлення глобального світу як відповідь на виклики сучасності. Аналіз основних стратегій глобальних взаємодій, які склалися історично: ізоляції, завоювання, запозичення, мімікрія, діалог. Стратегія зіткнення цивілізацій. Динаміка цивілізаційних процесів і можливість досягнення консенсусу в діалозі цивілізацій.

Тема 14. Глобалізація та антиглобалізм.

Спроби реалізації глобалізаційних процесів імперіями, торговими компаніями Давнини, Середніх віків, Нового часу. Сутність сучасної глобалізації. Глобалізація як фактор переростання традиційних міжнародних відносин у світову політику. Проблеми, що породжуються глобалізацією. Антиглобалізм і альтерглобалізм. Світова політика та конструкції глобального суспільства.

Тема 15. Формування іміджу глобалізації та транснаціональної ідентифікації

Актуалізація іміджевого контексту глобалізації. Дискурсивні моделі глобалізації. Дискурсивний аналіз сформованих у громадській думці розумінь глобалізації. Світова громадська думка про глобалізацію та її наслідки. Глобалізація очима української громадськості. Імідж глобалізації та проблеми його коректування. Проблема транснаціональної ідентичності в сучасній науці.

Тема 16. Глобальне управління та національна держава

Актуалізація іміджевого контексту глобалізації. Світова громадська думка про глобалізацію та її наслідки. Глобалізація очима української громадськості. Імідж глобалізації та проблеми його коректування. Проблема транснаціональної ідентичності в сучасній науці.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Актуальні проблеми сучасності						
Тема 1. Глобальні	10	2	2			6

проблеми сучасного світу						
Тема 2. Проблема нерівномірного розвитку країн світу, соціальної нерівності, бідності	8	2				6
Тема 3. Міжнародні конфлікти та засоби їх подолання	8		2			6
Тема 4. Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності	10	4				6
Тема 5. Глобальні проблеми міжнародних відносин в контексті світових політичних процесів	8		2			6
Тема 6. Екологічна криза як глобальна проблема	8		2			6
Разом за розділом 1	52	8	8			36
Розділ 2. Сутність, структура і форми системи міжнародних відносин						
Тема 7. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження.	10	2	2			6
Тема 8. Структура, функції і структурні рівні системи міжнародних відносин.	10	4				6
Тема 9. Системний підхід до вивчення історії міжнародних відносин. Регіональні системи довестфальського світоустрою.	10	4				6
Тема 10. Вестфальська світополітична модель міжнародних відносин	10	4				6
Тема 11. Постбіполярна міжнародно-політична система та місце в ній України	8		2			6
Разом за розділом 2	48	14	4			30
Розділ 3. Міжнародні системи в умовах глобальної трансформації людства						
Тема 12. Теоретичне осмислення глобалізації та механізмів її	8		2			6

формування						
Тема 13. Стратегії та моделі глобальних взаємодій	9	3				6
Тема 14. Глобалізація та антиглобалізм	9	3				6
Тема 15. Формування іміджу глобалізації та транснаціональної ідентифікації	8		2			6
Тема 16. Глобальне управління та національна держава	10	4				6
Разом за розділом 3	44	10	4			30
Підготовка до контрольної роботи, що передбачена навчальним планом	6					6
Усього годин	150	32	16		КР	102

4. Теми семінарських занять

№№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Глобальні проблеми сучасного світу	2
2	Тема 3. Міжнародні конфлікти та засоби їх подолання	2
3	Тема 5. Глобальні проблеми міжнародних відносин в контексті світових політичних процесів	2
4	Тема 6. Екологічна криза як глобальна проблема	2
5	Тема 7. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження	2
6	Тема 11. Постбіполярна міжнародно-політична система та місце в ній України	2
7	Тема 12. Теоретичне осмислення глобалізації та механізмів її формування	2
8	Тема 15. Формування іміджу глобалізації та транснаціональної ідентифікації	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

Обов'язковою складовою частиною навчального процесу є самостійне опрацювання відповідної наукової та спеціальної літератури. Передбачено самостійну роботу з підручниками, посібниками, словниками, навчальною та довідковою літературою.

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
-------	--------------------------------	-----------------

1.	<p><i>Тема 1. Глобальні проблеми сучасного світу:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз основних стратегій глобальних взаємодій, які склалися історично: ізоляції, завоювання, запозичення, мімікрія, діалог; – вибір шляхів модернізації та культурно-цивілізаційні блоки; – співвідношення глобального та локального; <ul style="list-style-type: none"> – світовий розвиток і проблеми нової глобальної людини; – прокоментуйте причини виникнення глобальних проблем сучасності та напрями їх подолання; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	6
2.	<p><i>Тема 2. Проблема нерівномірного розвитку країн світу, соціальної нерівності, бідності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – якісні та кількісні характеристики розвитку світу на початку XXI століття: <ol style="list-style-type: none"> 1. навколошне середовище, 2. збереження миру, 3. міжнародний тероризм, 4. бідність та освіта, 5. «золотий мільярд», 6. забезпечення продовольчими товарами, 7. глобалізація як явище світової історії, 8. ріст народонаселення, 9. національна держава у контексті глобалізації; – динаміка розвитку глобальних проблем; – глобалізація форм і засобів існування як причина світових війн; – історичні типи міжнародного порядку; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	6
3.	<p><i>Тема 3. Міжнародні конфлікти та засоби їх подолання:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – війна як продовження політики іншими засобами; – загроза ядерної війни та шляхи вирішення цієї проблеми; – міжнародні переговори щодо обмеження ядерної зброї та зниження її кількості; – договір щодо нерозповсюдження ядерної зброї та його доля у XXI столітті; – загроза розповсюдження зброї масового знищення; – проблема «ядерних карликів»; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	6
4.	<p><i>Тема 4. Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – міжнародний тероризм як феномен XXI століття: його специфічні характерні риси; – види тероризму та терористичної діяльності; – динаміка росту тероризму в сучасних умовах; – тероризм і військові дії, тероризм і злочинність; – науково-технічний прогрес і тероризм; – спецслужби і тероризм; – шляхи та засоби вирішення проблем міжнародного тероризму; 	6

	<ul style="list-style-type: none"> – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	
5.	<p><i>Тема 5. Глобальні проблеми міжнародних відносин в контексті світових політичних процесів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – політична глобалістика; – бурхлива глобалізація суспільних процесів і переструктурування світового геополітичного простору; – виникнення і розвиток теорії модернізації. – зміст і основні характеристики політичної модернізації; – основні історичні типи політичної модернізації; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	6
6.	<p><i>Тема 6. Екологічна криза як глобальна проблема:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – причини масової урбанізації населення Землі у другій половині ХХ ст.; – «Зелена революція» і зростання продуктивності сільського господарства у 50-80-х роках ХХ ст.; – всесвітня засуха у 1988 р.; – можливі шляхи вирішення екологічної проблеми в світі; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	6
7	<p><i>Тема 7. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – проаналізуйте головні положення теорії систем; – у чому полягає відмінність підходів при визначенні предмету дослідження? – порівняйте різні дефініції поняття «міжнародна система». – підкреслити головні риси кожного із підходів до дослідження міжнародних систем. На основі їх аналізу визначте, який із них, на Вашу думку, є найбільш ефективним. Обґрунтуйте. 	6
8.	<p><i>Тема 8. Структура, функції і структурні рівні системи:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – назвіть рівні міжнародних відносин за вертикаллю та горизонталлю; – що виступає головним критерієм виокремлення різних рівнів міжнародних відносин? – проаналізуйте та порівняйте структурні рівні системи міжнародних відносин. 	6
9.	<p><i>Тема 9. Системний підхід до вивчення історії міжнародних відносин. Регіональні системи довестфальського світоустрою:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – у чому полягають головні закони функціонування та трансформації міжнародних систем? – якими є дії основних системоутворювальних елементів для збереження системи? – чим саме держави-пертурбатори відрізняються від держав-балансирів? – якими є головні ознаки довестфальського етапу міжнародних відносин? 	6
10.	<p><i>Тема 10. Вестфальська світополітична модель міжнародних відносин:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – охарактеризуйте основні етапи розвитку Вестфальської 	6

	<p>світополітичної моделі міжнародних відносин;</p> <ul style="list-style-type: none"> – охарактеризуйте особливості Віденської міжнародної системи, її межі, етапи розвитку, головні актори, причини її руйнування; – зазначте основні характеристики Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин, етапи її розвитку, основні вади та недоліки; – проаналізуйте основні проблеми еволюції Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. 	
11	<p><i>Тема 11. Постбіполярна міжнародно-політична система:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – параметри постбіполярного світового порядку; – структура міжнародної системи в умовах постбіполярності; – напівпериферія, макрокоаліції та гегемонізм в епоху постбіполярності; – стрімка ревальвація військового компонента національної могутності як передумова до своєрідного «розпорошення» насильства; <p>підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.</p>	6
12	<p><i>Тема 12. Теоретичне осмислення глобалізації та механізмів її формування:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – визначте соціодіагностику соціально-економічних проблем в умовах глобалізації; – дайте приклади антропогенного впливу людини на природу; – визначте, в чому проявляється “шок майбутнього” і дайте конкретні приклади даної теорії; – визначте, як умови глобалізації впливають на глобальні проблеми сучасності; – визначте, в чому проявляється стійкий стан суспільства та прокоментуйте умови його досягнення; – проаналізуйте цивілізаційні теорії; – визначте основні етапи розвитку цивіліології як науки; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	6
13	<p><i>Тема 13. Стратегії та моделі глобальних взаємодій:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розвиток світової політики та міжнародних відносин в контексті глобалізації; – рушійні сили і визначальні тенденції світового політичного процесу; – світовий політичний процес як наукова категорія і об’єктивна реальність; – світовий соціум і його складові; – політична неоднорідність світу; – специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи; – становлення глобального світу як відповідь на виклики сучасності; – стратегія зіткнення цивілізацій; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	6
14	<p><i>Тема 14. Глобалізація та антиглобалізм:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – проаналізуйте і дайте характеристики філософії глобалізації економічних відносин та визначте напрями її розвитку; 	6

	<ul style="list-style-type: none"> – розкрийте сутність світового господарства як єдиного наднаціонального світогосподарського організму; – визначте сутність системи міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації; – визначте сутність світової економіки в умовах XXI століття; – розкрийте, в чому проявляється поглиблення інтернаціоналізації господарського життя як історичної передумови глобалізації міжнародних економічних відносин; – в чому сутність філософії економіки та її зв'язку з філософією глобалізації; – креативні компанії і креативне виробництво: основні моделі та відмінність; – європейська та азіатська моделі економічного розвитку: системні кризи та системна модернізація; – прокоментувати діяльність міжнародних інтеграційних об'єднань (за вибором); – визначити місце і роль глобального світового господарства в умовах глобалізації; – дати приклади глобальної нерівності, яка виникає в ході процесу глобалізації і породжує транснаціональні форми; – прокоментувати діяльність міжнародних інтеграційних об'єднань на регіональних просторах світу; – дати аналіз сучасної світової економіки, яка зазнає глибоких змін в умовах глобалізації ринку і розвитку конкуренції; – визначити головні стратегічні задачі існуючих інтеграційних союзів в сучасних умовах; – сформувати фактори національної конкурентоспроможності, що відбувається в контексті глобального простору; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	
15	<p><i>Тема 15. Формування іміджу глобалізації та транснаціональної ідентифікації:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – особливості міжнародної ПР-діяльності держав; – регіональні тенденції зв'язків з громадськістю у МВ; – процес політичної комунікації у МВ; – інформаційні стратегії у МВ; – основні завдання ПР-діяльності держави у сфері міжнародних відносин; – міжнародні організації та ТНК як суб'єкти ПР-діяльності; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань 	6
16	<p><i>Тема 16. Глобальне управління та національна держава:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – визначити сутність ноосферної концепції управління; – дати аналіз ролі державного управління у становленні держави сталого розвитку в умовах глобалізації; – показати вплив глобалізації на реалізацію економічної функції держави; – розкрити на конкретних прикладах взаємовідносини структур державного управління і ТНК в умовах глобалізації; – дати компаративний аналіз місця і ролі державного управління у становленні сталого розвитку суспільства (на прикладах окремих 	6

	<p>країн);</p> <ul style="list-style-type: none"> – виявити напрями управління соціально-політичним, соціально-економічним і соціально-культурним розвитком сучасного соціуму в умовах нелінійного мислення; – в чому проявляється сутність політичної глобалізації як нового типу відносин? – охарактеризуйте місце і роль різновидів глобалізацій та їх функцій; – дайте характеристику місця і ролі європейської культурної глобалізації як процесу формування нової глобальної культури; – дайте характеристику місця і ролі східної культурної глобалізації як процесу формування нової глобальної культури; – у чому проявляються мультикультурні процеси в сучасному глобальному світі та наведіть позитивні і негативні приклади цих явищ? – наведіть приклади культурної глобалізації, що породжує безпрецедентні загрози та ризики технологічної диференціації; – в чому полягають проблеми мультикультурної освіти, детерміновані процесами становлення і розвитку полікультурного соціуму? – дослідити вплив глобалізації на національну державу; – механізм впливу глобалізації на суверенітет і функції національної держави; – розкрити напрями розвитку національної держави в умовах глобалізації; – соціальні функції держави і глобалізація; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	
17.	Підготовка до контрольної роботи, що передбачена навчальним планом	6
	Разом	102

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання студента є видом позааудиторної самостійної роботи студента навчального чи навчально-дослідницького характеру, яке виконується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується разом із складанням підсумкового заліку із даної навчальної дисципліни. Метою такого виду роботи виступає самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Індивідуальні завдання з дисципліни сприяють більш поглибленому вивченню студентом теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Для покращення підготовки майбутнього магістра, поглиблення запропонованого під час лекцій матеріалу застосовуються такі види індивідуальних завдань як контрольна робота, аналітичні огляди тощо.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом, проводиться у вигляді тестових завдань в кінці семестру, після вивчення студентами тем

№1-16 (відповідно до тем лекцій). Контрольна робота виконується протягом однієї академічної години. Студент одержує 1 бал за кожну вірну відповідь. Максимальна кількість балів, що отримує студент після її виконання – 12.

7. Методи навчання.

Методи навчання, як впорядковані способи взаємопов'язаної, цілеспрямованої діяльності викладача та студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань, реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності. Прийоми навчання (конкретні дії викладача та студентів), спрямовані на реалізацію вимог методів. Засоби навчання – різноманітне навчальне обладнання, яке використовується у системі пізнавальної діяльності, зокрема, технічні засоби.

7.1. Словесні методи навчання:

- лекція;
- бесіда;
- розповідь;
- пояснення.

7.2. Наочні методи навчання:

- ілюстрація;
- демонстрація.

7.3. Практичні методи навчання:

- метод роботи з письмовими джерелами;
- метод роботи з аудіо/відеоматеріалами;
- практичні заняття.

8. Методи контролю

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на семінарських заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи студента під час лекційних і семінарських занять;
- контроль та оцінювання якості підготовки та розробки проектних завдань;
- контроль засвоєння теоретичного та практичного матеріалу;
- контроль та оцінювання вмінь вирішувати розрахункові, ситуаційні та евристичні задачі;
- контроль та оцінювання вмінь проводити дослідження та презентувати їх.

Підсумковий контроль засвоєння розділів здійснюється по їх завершенню на основі проведення контрольних робіт. Завданням контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок студентів, набутих під час вивчення певного блоку тем.

Семестровий підсумковий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному даною програмою дисципліни.

Застосовуються такі методи контролю підготовки студентів:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- письмового експрес-контролю;
- колоквіум;
- тестові завдання;
- виконання творчих завдань;
- розв'язування ситуаційних задач;
- виконанням індивідуальної роботи (контрольна робота).

Оцінка успішності студента є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих розділів.

Оцінка за контрольну роботу – до 12 балів. Контрольна робота виконується у формі тестів. Кожна вірна відповідь на одне питання оцінюється в один бал.

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення заліку. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань – 40. Час виконання – до 80 хвилин.

Заліковий білет має тестову форму. Білет містить 20 тестових завдань, студент одержує 2 бали за кожен вірну відповідь.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

Критерії оцінювання

Упродовж семестру проводиться 1 підсумкова контрольна робота, а також поточний контроль.

Поточний контроль є складовою системи організації навчального процесу. Завданням поточного контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок студентів, набутих під час засвоєння окремого розділу дисципліни. Розділ – це логічно завершена частина теоретичного та практичного навчального матеріалу з навчальної дисципліни. Кожен окремий розділ включає завдання для самостійної роботи, письмові контрольні роботи тощо. Оцінка за розділ – це сума балів, отриманих студентом за виконання всіх видів робіт, передбачених цим розділом.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять, підсумкового контролю за підсумками вивчення розділу. Сума балів, які студент денної форми навчання може набрати за поточними контролями, дорівнює 60.

Підсумковий контроль засвоєння розділів здійснюється по їх завершенню на підсумкових заняттях.

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих розділів.

Семестровий підсумковий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни «Міжнародні системи та глобальний розвиток».

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення заліку в 1 семестрі. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань – 40.

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума поточних оцінок та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів модульних і підсумкового семестрового контролю складає 100.

Оцінка студента за підсумками вивчення розділу складається за результатами поточного контролю за підсумками вивчення розділу та під час проведення семінарських занять. Кожна відповідь на семінарських заняттях оцінюється максимум в 6 балів.

Поточний контроль, самостійна робота									Індивідуальне завдання	Всього	Залік	Сума
семінар	T1	T3	T5	T6	T7	T11	T12	T15	Контрольна робота			
макс. бал	6	6	6	6	6	6	6	6	12	60	40	100

T1, T2 ... – теми семінарів

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії поточного оцінювання знань студентів
6	Відповідь студента є правильною, обґрунтованою, логічною, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки; відповідь обов'язково супроводжується презентацією; студент активно працює протягом усього семінарського заняття, демонструє глибоке оволодіння лекційним матеріалом, а також знання спеціальної літератури, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати

	матеріал, впевнено відповідає на додаткові запитання.
5	Студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст питань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу; відповідь супроводжується презентаційним матеріалом; під час відповіді допущені не суттєві помилки.
4	Студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст питань; відповідь супроводжується презентацією; у процесі підготовки доповіді студентом було використано основну літературу, відповідаючи на запитання студент виявляє знання лекційного матеріалу, в процесі викладання деяких позицій не вистачає достатньої глибини та аргументації; студент не впевнено відповідає на додаткові запитання, допускаючи, при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
3	В цілому студент володіє навчальним матеріалом, під час усних виступів та письмових відповідей викладає його основний зміст, виявляє знання лекційного матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки; під час підготовки відповіді не була використана рекомендована література; у відповіді допущено суттєві неточності та помилки.
2	Бали нараховуються в разі якщо відповідь відтворює основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; студент у цілому оволодів суттю питань з даної теми, втім, відсутні глибокий та всебічний аналіз представленого матеріалу, а також його обґрунтування та аргументація; студент не проявляє активності на практичних заняттях, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу.
1	Студент частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.
0	Студент не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Методичне забезпечення

Міжнародні системи і глобальний розвиток : методичні рекомендації для семінарських занять, самостійної роботи, виконання індивідуальних завдань для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» другого (магістерського) рівня / укл. Г.С. Панасенко. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 42 с.

Основна література

- 1) Воронкова В. Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри. Запоріжжя : ЗДІА, 2010. 272 с.
- 2) Гелд Д., МакГрю Е., Голдблатт, Д. Перратон Дж. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. К.: Фенікс, 2020. 584 с.
- 3) Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.
- 4) Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.
- 5) Книш Мирослава Глобальні проблеми людства : навч. посібник / М. Книш, Л. Котик. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 330 с.
- 6) Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжолі. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.
- 7) Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет, 2008. 606 с.
- 8) Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.
- 9) Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія / В. М.Бєбик, С. І. Копійка, Є. А. Макаренко та ін. . К.: Вадекс, 2019. 442 с.

- 10) Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.
- 11) Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : Навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К. : УН-Т "Україна", 2006. 208 с.

Допоміжна література

- 1) Агаєв Н. А. Сучасний тероризм – причини і прояви / Н. А. Агаєв, М. О. Карпов, О. Ф. Хміляр, В. В. Єфімова. К. : Молода нація, 2005. 110 с.
- 2) Бадах Ю. Г. «Холодна війна» та її виміри (1946-1991) / Ю. Г. Бадах. К.: КНТЕУ, 2009. 456 с.
- 3) Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки. Навчальний посібник. Київ: ННПСК КНУВС, 2009. 72 с.
- 4) Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
- 5) Біла книга 2021. Оборонна політика України. Київ: Міністерство оборони України, 2022. 120 с.
- 6) Біленчук П.Д., Кравчук В.В., Кравчук О.В., Кулик В.М. Сучасний тероризм: світові, вітчизняні та регіональні тенденції. Навч. посіб. Хмельницький: Хм.ЦНТЕІ, 2008. 212 с.
- 7) Білорус В. С. Синергетика і самоорганізація в економічній діяльності: Навч. посіб. / В. С. Білорус. К.: КНЕУ, 2007. 377 с.
- 8) Володін П.В. Сучасні проблеми глобального світу // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2010. № 40. С. 95-103.
- 9) Гальчинський А. С. Україна на перехресті геополітичних інтересів / Гальчинський А.С. К.: Знання України, 2002. 178 с.
- 10) Глобальна та національна безпека : підручник / за заг. ред. Г. П. Ситника. К. : НАДУ, 2016. 764 с.
- 11) Європейська інтеграція України: політико-правові проблеми / [за ред. В. П. Горбатенка]: [Монографія]. К.: ТОВ "Вид-во "Юридична думка". 2006. 332 с.
- 12) Журавльова Л. В. Політика Сполучених Штатів Америки щодо протидії незаконному обігу наркотиків у діалозі США – Латинська Америка (1980-ті – 1990-ті рр.) // Zaporizhzhia Historical Review. 2021. Vol. 5(57). С. 208-218.
- 13) Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003) / С. В. Віднянський [та ін.]; НАН України, Інститут історії України. К.: Генеза, 2004. 616 с.
- 14) Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки): Навч. посіб / О. П. Іваницька. К.:Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.

- 15) Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. 139 с.
- 16) Капітоненко М. Стабільність міжнародних систем // Дослідження світової політики. К., 2003. Вип. 22. С. 3-17.
- 17) Капітоненко М. "Баланс сил" та організація міжнародної системи // Актуальні проблеми міжнародних відносин. К., 2007. Вип. 67. Ч. 1. С. 11-17.
- 18) Корсунський С. Як побудувати відносини з країнами Азії. Харків: Vivat, 2021. 288 с.
- 19) Кучик О. С. Зовнішня політика України: навчальний посібник / О. С. Кучик, О. А. Заяць. К.: Знання, 2010. 334 с.
- 20) Лиман С. І., Парфіненко А. Ю. Схід і Захід : історія проти географії на різних етапах цивілізаційної акселерації // Україна та країни Східної та Південно-Східної Азії : досвід модернізації та перспективи взаємодії : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 75-річчя створення ООН (13 листопада 2020 року). Харків, 2020. С. 28-30.
- 21) Лиман С. Віденська система міжнародних відносин у творчості Василя Карловича Надлера (1840–1894) // Сіверянський літопис. 2023. № 1. С. 76-84.
- 22) Мателешко Ю. П. Теорія міжнародних відносин: навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 156 с.
- 23) Міненкова П. В. Концептуальні засади та категоріальне визначення поняття «мозкові центри»: наукове переосмислення традиційних підходів. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2018. №1 (37). С. 17–22.
- 24) Ороховська Л. А. Зміна співвідношення «Захід – Схід» та «Північ – Південь» у процесі глобалізації світу // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць. К.: Український центр духовної культури, 2005. Вип. 49. С. 37 – 49.
- 25) Ороховська Л. А. Глобалізм та геополітика в добу глобалізації / Л.А.Ороховська // Проблеми системного підходу в економіці: збірник наукових праць. – 2020. – Випуск 1 (75). Частина 1. С.19-24.
- 26) Ороховська Л. А., Кошетар У. П. Екологічні стратегії ТНК в концепції сталого розвитку // Проблеми системного підходу в економіці: збірник наукових праць. 2021. Вип. 1 (81). Част. 1. С.22-28.
- 27) Сардак С.Е., Пахалюк Т.О. Проблеми навколишнього середовища в сучасних міжнародних економічних відносинах // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2018. №23. С 21-23.
- 28) Транснаціональні корпорації / І. О. Давидова, К. Ю. Величко, О. І. Печенка. Харків : Форт, 2018. 175 с.
- 29) Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): Підручник / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 464 с.

- 30) Blankley T. The West's Last Chance: Will We Win the Clash of Civilizations? / Blankley T. Washington, D.C., Regnery Publishing, Inc., 2005.
- 31) Colonomos A. Selling the future : the perils of predicting global politics. New York : Oxford University Press, 2016. 225 p.
- 32) Galtung J. The True Worlds. A Transnational Perspective. N.Y., 2020. 469 p.
- 33) Sanderson S. K. Civilizations and world systems: studying world-historical change. 2017. 348 p.
- 34) Gray C. S. War, peace and international relations : an introduction to strategic history / Colin S. Gray. N.Y.: Routledge, 2007. 306 p.
- 35) Huntington, S. P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order / S. P. Huntington. New York, Simon & Schuster, 1996.
- 36) Nye J.Jr., Welch D. A. Understanding Global Conflict and Cooperation: An Introduction to Theory and History (9th Ed.). London: Pearson, 2013. 384 p.
- 37) Ritzer G., Dean P. Globalization: Conceptualization, Origins, and History. 2nd Edition. Oxford, 2019. 606 p.
- 38) Steger M. B. Globalization : A Very Short Introduction / M. B. Steger. – 4th ed. Oxford, United Kingdom ; New York, USA : Oxford University Press, 2017. 148 p.
- 39) Young T. Readings in the International Relations of Africa. Indiana. Indiana University Press: 2016, 384 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Біла книга 2021. Оборонна політика України. Київ: Міністерство оборони України, 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WhiteBook_2021_Draft_Final_03.pdf

2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bzhezinski_Zbigniev/Velyka_shakhivnytsia.pdf

3. Валевський О.Л., Ішмуратов АТ. Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geocities.com/Attiens/Academy/8474/co001.zip>

4. Забеліна І. О. Поняття та сутність політичних криз: історико-бібліографічний аналіз – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/564> .

5. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003) / С. В. Віднянський [та ін.];

НАН України, Інститут історії України. К.: Генеза, 2004. 616 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004231>

6. Huntington S. P., The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order, New York, Simon & Schuster, 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.simonandschuster.com/books/The-Clash-of-Civilizations-and-the-Remaking-of-World-Order/Samuel-P-Huntington/9781451628975>

7. Young T. Readings in the International Relations of Africa. Indiana. Indiana University Press: 2016, 384 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldcat.org/title/readings-in-the-international-relations-of-africa/oclc/935112940>

12. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили

В умовах дії обставин непоборної сили освітній процес в університеті здійснюється за змішаною формою навчання, а саме:

– дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття;

– дистанційно на платформі Classroom і Zoom проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборонаю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість (за заявою, погодженою деканом факультету) **скласти залік в тестовій формі дистанційно на платформі Moodle.**

